

Kazachstan – monitor ekonomického vývoja 15/05/2020

1. Aktuálny makroekonomický vývoj / očakávané trendy / protikrízové opatrenia vlády zahraničná pomoc

Kazašská ekonomika nastupuje do fázy recesie, spôsobenej pandemiou Covid-19 a relatívne dobré výsledky, ktoré zaznamenala v priebehu 1. štvrtroka 2020 (rast HDP o 2,7 %), sa jej už o mesiac neskôr nepodarilo udržať. Podľa údajov, ktoré boli prezentované na zasadnutí vlády 12.05, **HDP za prvé štyri mesiace roku 2020 medziročne poklesol o 0,2 %, hlavne kvôli výraznému poklesu odvetví produkujúcich služby o 4,0 %**, čo nedokázal vykompenzovať ani pomerne silný rast odvetví produkujúcich tovary o 5,8 %. Ročná **miera inflácie v apríli 2020 predstavovala 6,8 %**, čo znamená, že za 4 mesiace sa inflácia už zvýšila nad hornú hranicu koridoru (5,0-6,0 %), ktorý bol naplánovaný na celý rok 2020 a potvrdzuje očakávania, že **blízka budúcnosť bude pod rastúcim inflačným tlakom**.

Napriek celkovému poklesu HDP za prvé 4 mesiace roku 2020 sa **jednotlivým priemyselným odvetviam stále darí dosahovať pomerne dobré výsledky** – priemyselná výroba sa zvýšila o 7 %, banský a ťažobný priemysel o 6 %, stavebníctvo 5,5 %. V sektore služieb boli zaznamenané protichodné tendencie – pokles v doprave (-11 %), obchode (-8,9 %), administratívnych (-4,0 %) a realitných (-2,7 %) službách bol kompenzovaný rastom telekomunikačných služieb o 9,6 %. **Investície do základného kapitálu sa zvýšili o 0,9 %**, devízové rezervy vrátane zlata predstavovali 30,5 mld. USD, aktíva Národného fondu 58,5 mld.USD.

Dopad pandémie na zahraničný obchod Kazachstanu zatiaľ nie je zatiaľ až tak viditeľný, nakoľko k dispozícii sú iba údaje za prvé 3 mesiace roku 2020 (mimoriadny stav bol v krajine zavedený od polovice marca 2020). Celkový obrat zahraničného obchodu v uvedenom období dosiahol **21,0 mld. USD** a medziročne sa zvýšil o 2,1 %, vývoz bol 13,9 mld. USD (nárast o 4,2 %), dovoz 7,1 mld. USD (pokles o 0,1 %).

Príjmy štátneho rozpočtu za január – apríl 2020 dosiahli 2,7 bil. KZT (5,9 mld. EUR), v prípade republikového rozpočtu to bolo 1,7 bil. KZT (3,7 mld. EUR). Príjmy z daní boli oproti plánu nižšie o 61 mld. KZT (133,6 mil. EUR). Výdavky republikového rozpočtu predstavovali 4,3 bil. KZT (9,4 mld. EUR) a boli o 62 mld. KZT (135,8 mil. EUR) nižšie v porovnaní s plánovanou hodnotou. **V upresnenom rozpočte na r. 2020 je na dodatočné protikrízové opatrenia vydelených 1,1 bil. KZT (2,4 mld. EUR)**, z čoho 70 % pôjde do miestnych rozpočtov a subvencovanie a garantovanie projektov podnikateľov realizovaných v rámci štátneho programu „Enbek“, projektov „Auyl-El besigi“, programu „Cestovná mapa podnikania“, podporu agropotravinárskeho sektora. Verejné obstarávanie prebieha prostredníctvom zjednodušených procedúr, prednosť majú domáci dodávatelia tovarov a služieb.

Upresnený rozpočet na rok 2020 uvažuje s poklesom reálneho HDP o 0,9 %; tvorba nominálneho HDP by mala dosiahnuť 69,7 bil. KZT (152,6 mld. EUR) pri priemernej cene ropy 20 USD za barel, výmennom kurze 440 KZT/1 USD a ročnej inflácii v koridore 9-11 %. Parametre upraveného republikového rozpočtu na rok 2020 sú nasledovné: príjmy 11,8

bil. KZT (25,8 mld. EUR), výdavky 14,3 bil. KZT (31,3 mld. EUR), deficit 2,5 bil. KZT (5,5 mld. EUR) alebo 3,5 % očakávaného HDP. Ďalšia úprava rozpočtu je naplánovaná na jeseň 2020 a prípadné zmeny budú závisieť od aktuálneho vývoja epidemiologickej situácie v krajine. Mimoriadny stav skončil 11.05., karanténne opatrenia však pokračujú naďalej.

Prezident Ž. Tokajev na záverečnom zasadnutí komisie pre mimoriadne situácie (11.05.) za **hlavné úlohy vlády po skončení mimoriadnej situácie** (trvala od 15.03. do 11.05.) označil:

- 1. Zvýšenie sebestačnosti kazašskej ekonomiky:** bude nevyhnutné nanovo posúdiť štruktúru ekonomiky krajiny, znovu definovať kľúčové sektory (priemysel, energetika, poľnohospodárstvo, služby) a **v krátkom termíne vybudovať novú štruktúru ekonomiky**. Je zrejmé, že veľké zmeny budú musieť zasiahnuť energetický sektor, v strednodobom horizonte sa stane nevyhnutným prechod k zelenej energetike. Bude treba prehodnotiť aj súčasný prístup k industrializácii a **stanoviť reálne možnosti firiem na exportných trhoch a doma**.
- 2. Implementácia špeciálneho režimu verejného obstarávania:** predbežne bude platiť do 1. augusta 2020 a jeho hlavným cieľom bude efektívne využiť možnosti verejného obstarávania pre kvázi sektor (spoločnosti s účasťou štátu) ako nástroja obnovenia ekonomickej aktivity domácich dodávateľov tovarov a služieb. V oblasti verejného obstarávania pre projekty rozvoja infraštruktúry sa **zvyšuje úroveň lokalizácie zo 40 % na 60-70 %** podľa druhu činnosti. Kvalita práce jednotlivých samospráv bude hodnotená na základe uvedeného kritéria.
- 3. Posilňovanie potravinovej bezpečnosti,** ktoré je kľúčovým prvkom celkovej bezpečnosti krajiny. Znamená to **maximálnu podporu poľnohospodárom**, ktoré je realizovaná prostredníctvom úverov poskytovaných štátnou agentúrou KazAgro.
- 4. Výstavba dostupného bývania:** predstavuje výrazný stimul rozvoja ekonomiky, rastu zamestnanosti a je tiež faktorom sociálnej pomoci a podpory. Za týmto účelom bude rozpracovaný **nový program podpory bývania „5-10-20“**, ktorého podstatou je poskytovanie úverov so sadzbou 5 % p.a., s počiatočným vkladom vo výške 10 % z celkovej sumy na dobu 20 rokov. **Na tento účel je v rámci protikrizových opatrení vyčlenených 390 mld. KZT (854 mil. EUR)**. Plán bytovej výstavby v tomto roku počíta s 15 mil. m² obytnej plochy (oproti 13,13 mil. m² za rok 2019), čo predstavuje 150 bytových jednotiek a domov. Za 1. štvrtrok 2020 bolo pritom ukončených 2,64 mil. m² obytnej plochy, čo v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka predstavuje pokles o 3,7 %. Oproti plánu je to však menej až o 29,6 %, čo pri pokračujúcej pandémie naznačuje nižšiu realnosť jeho naplnenia. V súvislosti s uvedeným programom podpory bývania bude v priebehu tohto roka vytvorený **nový inštitút rozvoja a podpory bývania** (názov «Отбасы банк»), ktorý bude centralizovane zabezpečovať financovanie a distribúciu bytových jednotiek.
- 5. Zavedenie progresívnej škály individuálnej dane z príjmu:** cieľom je zmeniť systém zdanenia osôb s nižšími príjmami, aby bola zabezpečená vyššia sociálna spravodlivosť. Osoby s mesačným príjmom 250-300 tis. KZT (547-657 EUR) budú platiť **daň zo zisku vo výške 7 % oproti doposiaľ platným 10 %**. V prípade príjmu nad 300 tis. KZT (657 EUR) mesačne bude zachovaná pôvodná sadzba 10 %. Výšku zdanenia občanov, ktorí zarábajú viac ako 25 mil. KZT (54,7 tis. EUR) ročne, bude určovať špeciálna vládna komisia, **zdanenie príjmov fyzických osôb by však nemalo byť vyššie ako 15 %**.

6. Pokračovanie **monitoringu stavu trhu so spotrebiteľskými úvermi s cieľom zabrániť neúmernému rastu úverovej zadlženosti obyvateľstva**. Bude posilnená kontrola nebankových inštitúcií a od budúceho roka budú licenčnému schvaľovaniu podliehať aj inštitúcie zabezpečujúce mikrofinancovanie.
7. **Podpora domáceho podnikania**: na realizáciu programu „**Ekonomika jednoduchých vecí**“ bude v tomto roku vydelených ďalších **400 mld. KZT (876 mil. EUR)**, ktoré budú určené na podporu výroby viac ako 300 rôznych spotrebných tovarov (potravínarske a farmaceutické výrobky, rôzne stroje, prístroje a zariadenia). Celková suma finančných prostriedkov, ktoré sú vydelené na podporu malého a stredného podnikania v rámci uvedeného programu, predstavuje **1 bil. KZT (2,2 mld. EUR)**. Jeho podstatou je **podpora domácej produkcie v oblasti spotrebných tovarov a náhrada dovozov zo zahraničia**. Ide celkovo o 133 rôznych druhov činnosti, hlavnými beneficiary sú agropotravinársky sektor a priemyselná výroba. Úvery sú firmám poskytované na 10 rokov so základnou sadzbou 6,0 % p.a., horná hranica poskytnutej sumy nebola stanovená.
8. **Podpora investorov**: budú rozpracované **individuálne metódy podpory strategických investorov** (domácich aj zahraničných) na základe ich potenciálneho dopadu na ekonomiku krajiny. Bude nevyhnutné **aktivizovať činnosť Medzinárodného finančného centra Astana AIFC** za účelom prilákania investícií a rozvoja finančného trhu. Centrum v súčasnosti pripravuje novú stratégiu svojho rozvoja do roku 2025. V súčasnej situácii však ťažko možno očakávať, že sa mu v tomto roku podarí zabezpečiť prvú verejnú ponuku akcií (IPO) štátnych spoločností, ktorú avizovala v minulosti (napr. energetická spoločnosť **KazMunajGaz**, ktorá však už oznámila, že k IPO v tomto roku určite nepristúpi).
9. **Prijatie legislatívnej normy**, ktorá uzná **zavedenie režimu mimoriadnej situácie ako prípad vyššej moci** pre sektory ekonomiky, ktoré boli najviac postihnuté týmto opatrením.
10. **Pozastavenie procesu bankrotov**: opatrenie bude platiť do 01.10.2020 a jeho účelom je **ochrániť podnikateľov pred nečestnými praktikami veriteľov**. Týka sa právnických osôb aj individuálnych podnikateľov (= kategória definovaná v rámci pracovného trhu Kazachstanu).
11. **Vytvorenie rady pre biologickú bezpečnosť**, ktorá združí uznávaných vedcov a expertov s cieľom rozpracovať rýchly a pružný systém na podobné hrozby, ako je pandémia Covid-19.
12. **Reforma vzdelávacieho systému**: budú rozpracované protokoly a metodiky výuky na diaľku, dokončená bude **reálna digitalizácia vzdelávacích inštitúcií v krajine**. Prehodnotený bude obsah vzdelávacích programov s dôrazom na ich digitálnu dostupnosť a interaktivitu. Tomu sa prispôbi aj príprava nových pedagógov.
13. **Digitalizácia verejnej správy a ekonomiky**: bude prehodnotená podstata projektu elektronickej vlády (e-gov), komunikácia medzi občanmi, podnikateľskou sférou a vládou musí v plnej miere prejsť na elektronický formát.

Poznámka: **na protikrízové opatrenia je celkovo vydelených 5,9 bil. KZT (13 mld. USD/ 12,9 mld. EUR)**, z ktorých 3,4 bil. KZT je poskytnutých z republikového rozpočtu a 2,5 bil. KZT pôjde z iných zdrojov.

Prostriedky sú určené na podporu zamestnanosti, mesačné dávky v prípade straty príjmu, sociálny výplaty, bytovú výstavbu, kompenzáciu strát daňových príjmov rozpočtu a ďalšie projekty.

Z celkovej sumy 5,9 bil. KZT, avizovanej na protikrízové opatrenia, bola zatiaľ **zverejnená štruktúra plánovaných výdavkov vo výške 5 bil. KZT (10,9 mld. EUR), ktorá vyzerá nasledovne:**

• Cestovná mapa zamestnanosti	1 bil. KZT (2,2 mld. EUR)
• Program „Ekonomika jednoduchých vecí“	1 bil. KZT (2,2 mld. EUR)
• Sociálne dávky v núdzi (42,5 tis. KZT/mesačne)	370 mld. KZT (810 mil. EUR)
• Bytová výstavba	390 mld. KZT (854 mil. EUR)
• Kompenzácia straty príjmu z daní, plnenie sociálnych záväzkov financovaných z republikového rozpočtu	1,7 bil. KZT (3,7 mld. EUR)
• Kompenzácia straty príjmu z daní (miestne rozpočty)	237 mld. KZT (519 mil. EUR)
• Indexácia sociálnych dávok o 10 %	313 mld. KZT (685 mil. EUR)
• Subvencie agropotravinárskemu sektoru	50 mld. KZT (109 mil. EUR)
• Rozvoj pracovného trhu v rámci programu „Enbek“	50 mld. KZT (109 mil. EUR)
• Subvencie a úverové garancie v rámci programu „Cestovná mapa podnikania 2025“	84,5 mld. KZT (185 mil. EUR)
• Rozvoj sociálnej a inžinierskej infraštruktúry na vidieku V rámci programu „Auyl-El besigi“	55 mld. KZT (120 mil. EUR)
• Zabezpečenie protiepidemiologických opatrení (doplatky miezd zdravotníckym pracovníkom, produktové balíčky pre najviac zasiahnuté skupiny občanov	125 mld. KZT (274 mil. EUR)
• Realizácia ďalších nariadení hlavy štátu, doplnkové výdavky (kompenzácia kurzových strát, dostavba problémových domov v Nur-Sultane a i.)	575 mld. KZT (1,3 mld. EUR)

Svetová banka (SB) plánuje vydeliť okolo 1 mld. USD na podporu obnovy kazašskej ekonomiky. Na online briefingu 14.05. o tom informovala regionálna riaditeľka SB pre Strednú Áziu L. Burunciuc. Ako uviedla, na projektoch pomoci Kazachstanu sa už pracuje, **prvý program v hodnote 500 mil. USD bude zameraný na podporu systému chovu hospodárskych zvierat.** Projekt bude predstavovať pomoc malým poľnohospodárom ako aj vláde pri implementácii programu rozvoja chovu dobytká. Tento projekt je dôležitý na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti Kazachstanu. SB je taktiež pripravená podporiť rozvoj digitalizácie, umelej inteligencie v Kazachstane. **Otázka digitálnej ekonomiky sa v súčasnosti dostáva stále viac do popredia a v druhej fáze plánuje SB na tento účel poskytnúť Kazachstanu ďalších 500 mil. USD.** Vzhľadom na pokračujúcu prípravu projektu sa uvedená suma môže ešte zmeniť. V rámci pomoci SB krajinám Strednej Ázie v boji proti koronavírusu Kazachstan zatiaľ dostal 27 mil. USD z celkovej poskytnutej sumy 387 mil. USD.

2. Hodnotenie dopadov pandémie Covid-19 na ekonomiku Kazachstanu z pohľadu medzinárodných inštitúcií

Hodnotenie spoločnosti KPMG

Medzinárodná poradenská agentúra KPMG zverejnila 6. mája výsledky prieskumu, ktorý bol zameraný na to, aký vplyv malo rozšírenie pandémie Covid-19 na hlavné oblasti kazašskej ekonomiky. Z výsledkov vyplýva, že **najviac zasiahnutými sú firmy pôsobiace v leteckej doprave, fitness, reštauračných službách a v nepotravinovom maloobchode**. Výrazné zníženie príjmov leteckých spoločností a letísk, ktoré spôsobilo prakticky úplné zastavenie domácej aj medzinárodnej leteckej dopravy, bolo čiastočne kompenzované nárastom nákladnej prepravy, zvýšil sa aj počet nákladných lietadiel tranzitujúcich cez územie Kazachstanu.

Realitný sektor, hlavne oblasť investičných nehnuteľností, sa v súčasnosti nachádza v štádiu „zmrazenia“. Spomalené alebo pozastavené boli viaceré projekty bytovej výstavby a programy rozvoja infraštruktúry, hlavne kvôli obmedzeniam pohybu obyvateľstva, ktoré trvajú už skoro dva mesiace. Obchodno-zábavné centrá ostávajú rovnako stále zatvorené, čo prináša nemalé straty subjektom, ktoré v nich pôsobia. Reštauračné a stravovacie zariadenia intenzívne rozbehli systém online objednávok a priamych dodávok zákazníkom. Ich príjmy sú však podstatne nižšie, ako pred krízou **a odborníci KPMG očakávajú vlnu bankrotov týchto organizácií**, nakoľko sú tvorené prevažne malými alebo individuálnymi podnikateľskými subjektmi, ktoré nemajú dostatok rezervnej likvidity, pričom prevádzkové výdavky (nájomné, mzdy, energie) musia zabezpečovať v podobnom objeme.

Veľa firiem poslalo svojich zamestnancov na neplatenú dovolenku, prípadne prepustilo sezónnych zamestnancov. Do oficiálnych štatistík nezamestnanosti sa táto skupina pravdepodobne ani nedostane, preto **jediným ako-tak objektívnym indikátorom vznikajúceho napätia na pracovnom trhu je počet žiadostí o štátnu pomoc v núdzi**. Žiadosť o príspevok zo štátneho fondu sociálnej pomoci vo výške 42,5 tis. KZT (93 EUR) na osobu mesačne podalo doposiaľ (údaje od 15.03. do 05.05., žiadosť možno podať 1x mesačne) **8,029 mil. osôb**, z čoho schválená bola polovica – 4,452 mil. žiadostí. Hoci ide o sumárnu hodnotu za dlhšie obdobie, mesačný počet žiadostí je vysoký a dosahuje 2,7 mil. Žiadosti sa podávajú elektronicky cez vládny portál egov (www.42500.enbek.kz) a vyplácané sú vybranými komerčnými bankami po schválení štátnou korporáciou „Vláda pre občanov“.

Oblasťou so stredným rizikom defaultu je finančný sektor, ktorý rovnako zasiahol podstatný pokles príjmov. Banky a zmenárne sú v limitovanom režime otvorené od 04.05., očakáva sa rast záujmu o valutové operácie. V agropotravinárskom sektore došlo k poklesu dopytu po mäse kvôli uzavretiu reštauračných zariadení a poklesol aj export zrnín.

Hlavné závery prieskumu spoločnosti KPMG: súčasná situácia s Covid-19 sa podľa všetkého stane príčinou nástupu jednej z najhlbších kríz v Kazachstane od obdobia rozpadu ZSSR, nakoľko pandémie spôsobila globálnu ekonomickú krízu, ktorej rozmery zatiaľ možno iba veľmi ťažko odhadnúť. **Opatrenia na zníženie prevádzkových nákladov prijalo 74 % respondentov prieskumu**, najviac zasiahnutou oblasťou je nepotravinový maloobchod, osobná letecká a cestná doprava, čiastočne aj banský a ťažobný priemysel, elektroenergetika. Spoločnosti vo všetkých odvetviach ekonomiky (okrem telekomunikačných služieb) **pozastavili alebo prehodnocujú ďalšiu realizáciu kapitálovo náročných investičných projektov** a hľadajú ekonomickejšie riešenia. Väčšina subjektov na

trhu rozpracovala a prijíma protikrizové opatrenia a prehodnocuje svoje rozvojové stratégie. Do popredia vystúpila aj **potreba výraznejšej digitalizácie fungovania firiem, obchodných a distribučných kanálov**. Zástupcovia veľkých firiem hodnotia opatrenia štátu ako nedostatočné a očakávajú výraznejšiu podporu v oblasti daňových a odvodových povinností, vyššiu kompenzáciu časti prevádzkových nákladov a poskytovanie zvýhodnených úverov (uvedená pomoc ide iba malým a stredným firmám, individuálnym podnikateľom). 86 % účastníkov prieskumu KPMG predpokladá, že postupný návrat k predkrízovej situácii možno očakávať najskôr o 3-4 štvrtroky (alebo ešte neskôr), čo znamená, že **dôsledky krízy sa budú prejavovať aj v roku 2021. Kríza podstatnou mierou ovplyvní podnikateľské prostredie v Kazachstane** a prinúti firmy urobiť korekciu svojich strategických plánov rozvoja, a to nielen súkromné, ale aj štátom kontrolované subjekty.

Výhľad AERC

Výskumné centrum AERC (Applied Economic Research Centre, sídli v Nur-Sultane) vo svojom makroekonomickom výhľade Kazachstanu, zverejnenom 28.04., konštatuje, že **očakávaný pokles HDP v tomto roku na úrovni 0,9 %**, ktorý nedávno (02.04.) predstavilo Ministerstvo národného hospodárstva KZ (ako súčasť úpravy rozpočtu na r. 2020) **bude s veľkou pravdepodobnosťou vyšší**, nakoľko v ňom neboli zahrnuté dva nové faktory – súhlas Kazachstanu s dohodou OPEC+ o znížení dennej ťažby ropy a najpesimistickejšie očakávania vývoja svetovej ekonomiky od obdobia svetovej hospodárskej krízy z 30. rokov minulého storočia.

Analytici centra poukazujú na to, že v roku 2019 Kazachstan vytiahol 90,6 mil. ton ropy a plyného kondenzátu a plán na tento rok by mal predstavovať 86 mil. ton. Avšak **účasť Kazachstanu na novej spoločnej dohode OPEC+ o znížení dennej ťažby ropy výrazne zhoršilo perspektívy dosiahnutia pôvodného plánu ťažby ropy v tomto a na budúci rok**. Ak totiž vezmeme do úvahy záväzok Kazachstanu ťažiť v období máj – jún 2020 denne 1,319 mil. barelov a potom od júla do decembra 2020 1,397 mil. bpd, pričom za január – apríl 2020 sa v krajine vytiahol 31,3 mil. ton ropy, podľa výpočtov AERC to znamená, že **v roku 2020 by sa v Kazachstane malo vytiažiť 76,2 mil. ton ropy**. Ide o hodnotu o 16 % nižšiu, ako bola reálna ťažba v r. 2018 a najnižšiu úroveň od r. 2008.

Záver analyzy AERC: v prostredí očakávaného poklesu svetovej ekonomiky v tomto roku o 3 % (odhad MMF), znížení ťažby ropy na 76,2 mil. ton pri jej priemernej c 37 USD za barel (Brent) by **reálny HDP Kazachstanu v r. 2020 mal poklesnúť o 4,9 % (najhoršia hodnota od r. 1995)**, nominálny HDP dosiahne 160 mld. USD, čo je o 19 mld. USD menej, ako pred rokom. Priemerný výmenný kurz národnej meny tenge (KZT) voči USD v tomto roku dosiahne 424 KZT/ 1 USD, čo je hodnota o 11 % nižšia ako v r. 2019. Miera inflácie koncom r. 2020 bude na úrovni 8,1 %, reálne finančné príjmy obyvateľstva poklesnú o 4,9 %. Bežný účet platobnej bilancie v prostredí pokračujúcej krízy zhorí svoje parametre a dosiahne -13,8 ml. USD alebo 8,6 % HDP. Deficit štátneho rozpočtu sa zvýši na 3,7 % HDP (2,5 bil. KZT/ 5,5 mld. EUR), pričom objem garantovaných transferov z Národného fondu do rozpočtu sa oproti každoročným 8 mld. USD zvýšil o ďalšie 4 mld. USD, ktoré by však mali byť určené na realizáciu protikrizových opatrení.

Prognóza EABR

Mierne optimistickejší pohľad na ďalší vývoj kazašskej ekonomiky pod vplyvom pandémie Covid-19 predstavila vo svojej prognóze z 22.04. Eurázijská rozvojová banka (EABR, sídli v kazašskej Almaty, <https://eabr.org/>). **Začiatok obnovenia ekonomickej aktivity očakáva už v 2. polovici roku 2020** vďaka prijatým rozsiahlym opatreniam vlády v oblasti daňovo-

rozpočtovej a finančno-úverovej politiky. Vďaka tomu by **tvorba HDP za celý rok 2020 nemala byť až tak zasiahnutá a jeho pokles by mal byť iba mierny – na úrovni 1 %**. Oslabenie národnej meny v 1. štvrtroku 2020 vytvorilo tlak na ceny dovážaných tovarov, čo predstavuje kľúčový faktor ovplyvňujúci postupný rast miery inflácie. Zároveň možno očakávať pokles dopytu po tovaroch a službách vo všetkých krajinách, ktoré sú základnými obchodnými partnermi Kazachstanu, čo sa prejaví zníženým exportom.

Najvýraznejší ekonomický prepád v tomto roku spomedzi členov EABR by mal byť v Bielorusku (pokles HDP o 3,3 %), Ruskej federácii (-2,3 %), celkovo by 6 členov banky (vrátane Arménska – pokles HDP o 1,7 %; Kirgizska, rast o 0,1 %; a Tadžikistanu – očakávaný rast HDP o 5,5 %) mal v tomto roku zaznamenať pokles HDP o 2,2 %. Experti banky zároveň priznávajú, že uvedená prognóza môže byť už v dohľadnom čase prehodnotená. Všetko bude závisieť od vývoja pandémie v najbližších týždňoch/mesiacoch a termínu zrušenia všetkých karanténnych opatrení nielen v Kazachstane, ale aj v krajinách, ktoré sú jeho hlavnými obchodnými partnermi. (Pozn.: EABR bola založená Kazachstanom a Ruskou federáciou v januári 2006 s cieľom podporiť udržateľný rozvoj trhovej ekonomiky a vzájomného obchodu členských krajín banky. Jej základný kapitál predstavuje 7 mld. USD.)

3. Podnikateľské prostredie a pandémia Covid-19

Cestovná mapa zamestnanosti

Vláda na svojom zasadnutí 05.05. prerokovala aktuálny stav plnenia programu „**Cestovná mapa zamestnanosti do r. 2025**“, ktorý zahŕňa **6 506 tis. infraštruktúrnych projektov** týkajúcich sa opravy a výstavby sociálnych objektov, inžiniersko-dopravnej infraštruktúry, objektov bytového a komunálneho hospodárstva, zlepšovania kvality bývania, zavlažovacích systémov. Vďaka týmto projektom by malo byť vytvorených 255 tis. pracovných miest. Najviac projektov je orientovaných do **sociálnej infraštruktúry** (2 703), **inžiniersko-dopravnej infraštruktúry** (1 799) a **bytového hospodárstva** (1 039). Financovanie 37 % projektov (2 410) je zabezpečované z republikového rozpočtu, ostatné sú riešené prostredníctvom miestnych rozpočtov a zo súkromných zdrojov. K 01.05.2020 boli ukončené procesy verejného obstarávania a vybratí dodávatelia na 1 779 projektov, čo predstavuje 74 % všetkých programov, financovaných štátom.

Na základe predstavenej analýzy bolo konštatované, že z regionálneho hľadiska zatiaľ najviac pokročili projekty vo Východokazašskej, Almatinskej a Žambilskej oblasti. Pomalé tempo prác zaznamenáva Kyzylordská oblasť, mestá Almaty a Šymkent. Premiér A. Mamin na rokovaní, na ktorom sa zúčastnili aj zástupcovia všetkých oblastí, vyzval prítomných, aby pri realizácii projektov rozvoja infraštruktúry **v maximálnej možnej miere využívali domácich dodávateľov tovarov a služieb**. Jednou zo základných podmienok schválenia projektov realizovaných v rámci Cestovnej mapy zamestnanosti je požiadavka, aby **minimálne 90 % dodávateľov služieb a stavebných materiálov bolo z radov domácich výrobcov** a aby minimálne 50 % vytvorených pracovných miest bolo obsadzovaných cez pracovné centrá so zahrnutím evidovaných nezamestnaných, predovšetkým z radov mládeže.

Podpora exportérov v čase pandémie

Kazašské centrum pre rozvoj obchodnej politiky **QazTrade** v rámci svojej štruktúry otvoril **novú horúcu linku na pomoc domácim exportérom** pri riešení negatívnych dopadov pandémie na ich obchodné aktivity, ktorá funguje v nepretržitom režime. Finančná pomoc je zabezpečovaná z prostriedkov, ktoré boli vydelené na rok 2020 na **podporu exportu nesurovinovej produkcie**. Ide o 7,7 mld. KZT (16,9 mil. EUR), z ktorých už centrum do

začiatku mája 2020 schválilo 21 žiadostí v hodnote 215 mil. KZT (471 tis. EUR). Podporu získali firmy exportujúce strojárské a mäsové výrobky, cukrovinky a špeciálne oblečenie do Číny, Ruskej federácie, z EÚ do Belgicka a Litvy. Rada pre export Kazachstanu na svojom zasadnutí 13.04. definovala **16 prioritných tovarových skupín a 4 odvetvia služieb**, ktoré majú najväčší potenciál rastu a ktoré budú najviac podporované. Vybrané boli agropotravinárske (rastlinný olej, múčne výrobky, cestoviny, baranie, hovädzie a bravčové mäso), chemické (pesticídy, hnojivá, polyméry propylénu a etylénu) a strojárské produkty (transformátory, akumulátory). V oblasti služieb vláda prioritne podporuje civilnú leteckú prepravu, nákladnú dopravu a logistiku, IT služby a cestovný ruch.

Bankový sektor a súčasná kríza – rastie podiel nesplatených úverov

Poradenská spoločnosť Radius Advisory Lab (<https://radius-advisory.com/>, sídlo v Nur-Sultane) zverejnila 04.05. analýzu súčasného stavu a očakávaného vývoja kazašského bankového sektora v najbližšom období. Uvádza sa v nej, že **aktíva bankového sektora Kazachstanu k 01.04.2020 predstavovali 28,7 bil. KZT (62,8 mld. EUR)**, z čoho portfólio úverových aktív bolo 15,3 bil. KZT (33,5 mld. EUR) alebo 53 % celkových aktív. **Koeficient finančnej páky** alebo pomer pasív k vlastnému imaniu **je 668 %, čo je podľa analytikov dostatočné a nevytvára systémové riziká**. V bankovom sektore však možno pozorovať vysokú koncentráciu – 5 najväčších bánk pokrýva až 62,6 % všetkých aktív. **Najväčšou je Halyk Bank (Народный Банк Казахстана), ktorá kontroluje jednu tretinu (33,6 %) všetkých aktív**, nasledovaná Sberbankou (8,3 %) a Kaspi Bank (7,3 %), ktorých podiel však už neprevyšuje hranicu 10 %. Štvrtou najväčšou kazašskou bankou v súčasnosti je ForteBank (7,3 %), piatou Банк ЦентрКредит (5,6 % všetkých aktív bankového sektora). Vysoká koncentrácia v bankovom sektore by sa v dohľadnej budúcnosti nemala meniť.

V priebehu 1. štvrťroka 2020 zatiaľ nebolo badať výrazný rast úverov po dobe splatnosti (medziročné zvýšenie dosiahlo 3,6 %), vo finančnom vyjadrení išlo však o **úvery za pomerne vysokú sumu – 2,4 bil. KZT (5,25 mld. EUR), ktoré boli po dobe splatnosti. Ide totiž o 8,4 % všetkých aktív bankového sektora**. Najväčší podiel na úveroch po dobe splatnosti majú malé a stredné podniky (984,6 mld. KZT alebo 41 % všetkých úverov po dobe splatnosti), fyzické osoby (914,6 mld. KZT, 38 %), menej právnické osoby (524,5 mld. KZT, 21,8 %). Pohľad na štruktúru úverov po dobe splatnosti rovnako nie je potešujúci: **na tzv. NPL úvery (Non-performing loans), ktoré sú viac ako 90 dní po dobe splatnosti pripadá 58 % (1,4 bil. KZT/ 3,1 mld. EUR) všetkých nesplatených úverov**. V januári 2020 NPL úvery predstavovali 8,1 % celkového úverového portfólia, vo februári a marci 2020 sa ich podiel mierne zvýšil na 8,4 %.

V nasledujúcich mesiacoch možno očakávať ďalší rast NPL úverov, podľa analytikov spoločnosti Radius Advisory Lab by sa **do augusta 2020 mohol zvýšiť viac ako dvojnásobne – na 17,6 %**, čo by už mohlo predstavovať veľké riziko pre ďalšiu likviditu bankového sektora ako celku. Pravdepodobnosť platobnej neschopnosti všetkých kategórií (fyzické a právnické osoby) v prípade oneskorenia splácania úveru od 61 do 90 dní podľa expertov agentúry predstavuje kritických 100 %, v prípade oneskorenia v rozmedzí od 31 do 60 dní to je 61 % pre fyzické osoby a 54 % pre právnické). **V krátkodobej perspektíve ostane bankový sektor odolný voči priamym vplyvom pandémie**, možno však očakávať prechodné zhoršenie kvality aktív u viacerých bankových inštitúcií.

Počet registrovaných vozidiel sa znížil

V období január – apríl 2020 bolo v Kazachstane zaregistrovaných 318 438 vozidiel, čo v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka predstavuje **pokles o 30 %**.

Z uvedeného počtu až 93 % predstavovala druhotná registrácia a zmena majiteľa. Nových vozidiel bolo registrovaných 21 867 (7 % z celkového počtu) pri medziročnom poklese o 20 %. V rámci druhotnej registrácie v 69 % prípadov išlo o vozidlá staršie ako 10 rokov, 43 % malo viac ako 20 rokov. Vozový park v Kazachstane je veľmi opotrebovaný s výnimkou dvoch mestských aglomerácií (Almaty a Nur-Sultan) a tento stav sa nezlepšuje, čo dokumentujú aj uvedené čísla o registrácii vozidiel za prvé 4 mesiace roku 2020.

Predaj letiska v Almaty

Podľa informácie zverejnenej 08.05. bolo medzinárodné letisko v Almaty predané tureckej spoločnosti **TAV Airports Holding**, ktorá za 100 % jeho akcií zaplatila 415 mil. USD (75 % akcií doterajšieho konzorcia s firmou VPE Capital). **Almaty, považované za základný tranzitný uzol medzi Áziou a Európou**, strategicky umiestnený na obnovenej Hodvábnej ceste, sa tak stanú 15. letiskom v globálnej sieti kontrolovanej firmou TAV.

4. Energetika / nerastné suroviny

Plynifikácia hlavného mesta

Dva bloky tepelnej elektrárne ТЭЦ-1 и ТЭЦ-2, ktoré zásobujú energiou hlavné mesto Nur-Sultan by mali byť ako hlavní odberatelia napojené na **dodávky zemného plynu** z plynovodu Sarjarka už **na jeseň tohto roka** ešte pred začiatkom tohtoročnej zimnej vykurovacej sezóny. Na zemný plyn budú napojené aj sociálne a komunálne objekty nachádzajúce sa v obytných častiach mesta Koktal-1, Koktal-2, Železnodorožnyj a Jugo-Vostok. Bude tak ukončené prvá etapa výstavby plynovodu Sarjarka v dĺžke 1 081 km na trase **Kyzylorda-Žeznakan-Karaganda-Nur-Sultan**. V druhej etape sa uvažuje s pokračovaním plynovodu z Nur-Sultanu do Kokšetau, v tretej do Petropavlovsk. Záverečná štvrtá etapa uvažuje s výstavbou dvoch kompresorových staníc v Žeznakan a Temirtau.

Zníženie produkcie petrochemických závodov a ťažby ropy

Pandémia spôsobila výrazné zníženie dopytu po petrochemických výrobkoch, hlavne v priebehu apríla a začiatkom mája 2020. **V dôsledku toho došlo k obmedzeniu produkcie 3 domácich rafinérií** – Atyrauský kombinát pracuje na 87 %, Šymkentský na 61 % a činnosť Pavlodarského petrochemického závodu bolo od 25.04. úplne zastavená, oficiálne z dôvodu vykonania údržby a opráv. Málo povzbudzujúcou správou do budúcnosti je avizované zníženie ťažby ropy o 390 tis. barelov denne v rámci dohody OPEC+ a očakávané pokračovanie slabého dopytu po hlavných petrochemických výrobkoch, ktoré bude iba čiastočne kompenzované rastúcim dopytom po leteckom palive vďaka obnovenému vnútroštátnemu leteckému spojeniu (od 11.05.). **Za obdobie január – apríl 2020 sa v Kazachstane vytiažilo 31,3 mil. ton ropy (+2,6 % oproti plánu)**, spracovaných bolo 5,2 mil. ton (96,3 % plánu). Export ropy predstavoval 25,3 mil. ton a oproti plánu bol vyšší o 15 %. Za 4 mesiace r. 2020 sa vytiažilo 20,2 mld. m³ zemného plynu (+3 %), vývoz bol 5,6 mld. m³.

5. Doprava / rozvoj infraštruktúry

Vláda na svojom zasadnutí 21.04. vyhodnotila výsledky 1. **päťročnice štátneho programu rozvoja infraštruktúry „Nurly Žol“** (apríl 2015 – marec 2020). V rámci realizácie programu **bolo postavených alebo zrekonštruovaných viac ako 3 tis. km ciest republikového významu**. Opravy menšieho rozsahu bolo uskutočnené na 10 tis. km ciest republikového významu a 15 tis. km miestnych komunikácií. Na základe toho sa podľa hodnotenia 88 % ciest republikového významu nachádza v dobrom alebo uspokojivom stave.

Pre miestne komunikácie uvedené číslo predstavuje 71 %. **Dĺžka ciest republikového významu I. a II. kategórie dosiahla 8,2 tis. km a za 5 rokov sa zvýšila o 34 %.**

V oblasti **lodnej dopravy** boli v prístave **Aktau** na brehu Kaspického mora vybudované 3 terminály na suchý náklad s kapacitou 3 mil. ton nákladu. Realizácia projektu umožnila zvýšiť obrej prepravovaného tovaru cez morský prístav Aktau na 20,7 mil. ton ročne. V prístave **Kuryk**, rovnako na brehu Kaspického mora, bol vybudovaný nový multimodálny komplex s kapacitou 6 mil. ton, čím sa **celková priepustná schopnosť kazašských prístavov zvýšila na 27 mil. ton nákladu ročne**. V porovnaní s rokom 2014 ide o 3-násobný nárast. Dôležitým prínosom pre rozvoj dopravného-logistického potenciálu Kazachstanu bola realizácia dvoch projektov – výstavba **Medzinárodného centra prihraničnej spolupráce Chorgos** na špeciálnej ekonomickej zóny **Chorgos-Východné vráta** na východnej hranici Kazachstanu s Čínou, ku ktorým vedie nová, 300 km dlhá diaľnica z Almaty.

Hlavné ciele a úlohy 2. päťročného plánu programu „Nurly Žol“ na roky 2020-2025, na ktorý bolo zatiaľ schválené financovanie z rozpočtových prostriedkov vo výške **1,2 bil. KZT/2,6 mld. EUR** (do r. 2022), sú nasledovné:

- realizácia 112 infraštruktúrnych projektov v celkovej sume 5,5 bil. KZT,
- výstavba a rekonštrukcia 10 km cestnej siete (z toho 3,8 tis. km rozpracovaných projektov), kapitálová a stredná oprava 11 tis. km ciest republikového významu.
- Podiel ciest republikového významu v dobrom a uspokojivom stave doviest' do 100 % a dĺžku ciest I. a II. technickej triedy zvýšiť o 60 %.
- Oprava viac ako 27 tis. km ciest oblastného a miestneho významu, podiel ciest v dobrom a uspokojivom stave doviest' do 95 %.
- Modernizácia železničnej trate Dostyk-Mojynty a elektrifikácia úseku Mojynty-Aktogaj.
- Nákup 600 nových železničných vagónov na osobnú dopravu (50 ks v r. 2020).
- Výstavba 16 regionálnych letísk.
- Obstaranie 48 lodí, z toho 6 obchodných lodí. Zvýšenie podielu kazašskej flotily na Kaspiku na 35 %.
- Obsadenie 50. miesta v Indexe efektívnosti logistiky (vyhodnocuje sa každé 2 roky, v r. 2018 Kazachstan obsadil 71. priečku).
- Obsadiť 49.miesto v kapitole „Infraštruktúra“ Globálneho indexu konkurencieschopnosti Svetového ekonomického fóra (vyhodnocuje sa každý rok, údaj za r. 2019: 67. miesto).

6. Výstavy a veľtrhy v teritóriu – zmeny termínov:

Všetky výstavné akcie v Kazachstane, ktorých uskutočnenie bolo naplánované na obdobie máj – jún 2020, boli preložené na 2. polrok 2020. Aktualizovaný zoznam výstav a veľtrhov na 2. polrok 2020 je dostupný na webovej stránke ZÚ Nur-Sultan:

<https://www.mzv.sk/documents/736307/347854/Kazachstan+-+ve%C4%B5trhy+a+v%C3%BDstavy+2020>

Zdroj: Primeminister KZ, Kapital KZ, Kazakhstan Today, Ministerstvo financií KZ, Kazinform, Ministerstvo národného hospodárstva KZ, Výbor pre štatistiku KZ, Forbes KZ, Zakon KZ, Strategy 2050, Astana Times, Akorda, 24 Chabar, Finprom KZ, Informburo KZ, Kazpravda, Qazaq Times, Tengrinews, Kaznews, Ranking KZ, Ministerstvo energetiky KZ

Pozn.:

Oficiálne kazašské štatistiky a vládou prezentované údaje sú uvádzané v národnej mene tenge (KZT), iba u niektorých je urobený aj prepočet na USD. Pre lepšiu názornosť boli preto ostatné údaje, uvedené iba v KZT, prepočítané na EUR **aktuálnym kurzom k 15.05.2020: 4556,652 KZT/1 EUR.**

Aktuálny výmenný kurz KZT/EUR:

<https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=EUR&To=KZT>

Denne aktualizované informácie, týkajúce sa vývoja pandémie Covid-19 v Kazachstane, možno nájsť na adrese: <https://www.coronavirus2020.kz/>

Informácie ohľadom možnosti cestovať do Kazachstanu:

<http://www.mzv.sk/cestovanie/covid19/obmedzenia-na-hraniciach>

Spracoval: Ján Galoci, radca